

Ci ap degglu ngay yanga
Només qui escolta aprèn

Charles Darwin ja ho va suggerir fa més de 150 anys i cap paleontòleg no ha discutit el fet que vam nèixer a l'Àfrica, que l'Àfrica és el bressol de la humanitat, el punt de partida. El meu, concretament, és la ciutat de Dakar, el mateix des d'on els anglesos i els holandesos van enviar 12 milions d'esclaus a Amèrica fins fa a penes un segle.

És l'orgullosa capital del Senegal, el país de la *teranga*, que en la meua llengua wòlof significa 'hospitalitat'. La ciutat que inspira Youssou N'Dour i l'estació de trens de la qual va captivar Kapuściński. La que va donar el seu nom al ral·li més famós del món. És la ciutat dels contrastos. Al centre de Dakar no trobareu cap graella de sortida, ni cap bandera de quadres blancs i negres que anuncia la meta. No hi ha tot terrenys amb la carrosseria plena d'adhesius, ni motos de competició, ni enormes camions a tot gas. Els edificis recorden l'imperi francès: hi ha gratacels, cases baixes d'aire

colonial, avingudes amb arbres en les quals es troben els cafès i les botigues que semblen inspirades en l'antiga metròpoli.

La perifèria ens transporta a la pobresa de l'Àfrica oblidada. Dakar és una olla de pressió. Contaminació, fum i soroll, és un embós de cotxes permanent, dues hores és una estimació optimista sobre el temps necessari per a travessar la ciutat. Els taxis de color negre i groc, i els cotxes, més vells que els seus conductors —la nostra esperança de vida és de 55 anys—, componen una melodia insuportable amb les seues botzines, i els amos són els Ndjaga Ndiaye, camionetes desgavellades marca Mercedes de color blanc, més velles si és possible que els taxis, que ens serveixen de transport col·lectiu a tots els habitants dels barris perifèrics. El Car Rapid és sens dubte el transport més pintoresc i emblemàtic de la ciutat; pintats de blau i groc, el revisor va penjat de la part del darrere, en companyia de molts joves, circulen molt a poc a poc i sempre van plens de gent. *Alhamdulillah!* Donem les gràcies a Al·là, perquè cap dels joves que duen penjats a fora no se solte i passe una desgràcia.

Venedors ambulants, nens pidolaires, a cada cantó una dona amb el nadó a la falda o lligat a l'esquena de la seua germana, demanen una mo-

neda per sobreviure. Homes i dones d'una increïble bellesa llueixen bubús multicolors. Milers de joves ens movem per aquests caòtics carrers sense propòsit aparent, vestits amb samarretes de colors marcits i escuts destenyits d'equips de tots els racons d'Europa, del Schalke, de l'Ajax, del Barcelona, del Benfica. Mirar partits a la televisió de les grans lligues europees es converteix en una forma d'entreteniment molt més popular que el cinema. Molt pocs tenen televisors a casa seua, per això en els guetos de les ciutats s'han construït petites sales fosques, com de cinema, dins una cabana de fusta, amb una parabòlica i un televisor. Anuncien els grans partits que s'acosten de les lligues europees o de la Champions amb cartells fets a mà i es cobra l'entrada.

Les estadístiques oficials diuen que a Dakar vivim dos milions de persones. Però a la franja de costa que va des de la capital fins a la ciutat de Rufisque, a l'est, n'hi habitem ja cinc milions. Una successió de ravals que les autoritats consideren perillosos per als *tubab*, que és com nosaltres anomenem els blancs.

Jo vaig nàixer en una d'aquestes aglomeracions miserables, on els carrers no tenen nom ni les cases número, a Hann-Pêcheurs, el barri on un eixam de

xiquets descalços juguen entre cabres en un laberint de carrerons de sorra que en època de pluges es transformen en rius de fang que inunden les cases.

El meu joc preferit és el *seïva*: un dels jugadors és un camell i es col·loca a terra de quatre grapes, un altre n'és el guia, el cameller, i l'ha de tocar tota l'estona. Quan el cameller diu «*seïva!*», tots els altres jugadors han de contestar amb la mateixa paraula i han de córrer cap al camell per intentar tocar-lo. Per si no us ho havia dit encara, el meu nom és Amadou i tinc setze anys, per això ja fa molt de temps que no jugue al *seïva*, tot i que hi era molt bo.

Al meu barri, la sarna salta capriciosa del llom dels animals als caps de les persones. No és estrany trobar xiquets i adults, víctimes de la poliomièlitis, arrossegant les cames inútils. A ambdós costats dels carrerons s'obrin portes angostes que donen entrada a petits patis, al voltant dels quals es distribueixen habitacions amb la teulada d'uralita. En cadascuna d'aquestes cases podem arribar a viure més de mig centenar de membres d'una família.

En la meua som quaranta persones, vivim en les vuit habitacions de la casa, cel·les situades al voltant de l'estret pati en què es troba l'única aixeta d'on surt el més gran tresor de la meua terra, l'aigua.

Cada habitació és la llar d'una família del clan, el llit de matrimoni ocupa pràcticament tot l'espai, mentre els nens dormen al terra. Al fons del pati hi ha una estança petita i fosca amb un fogueret, la cuina, el lloc predilecte de les mosques, i des d'aquí és d'on es distribueix per tota la casa una pudor de fregit de peix que recorre el barri i s'intensifica en cada cuina per on passa. Només desapareix quan l'àvia prepara el *bissap*, el meu refresc preferit; es prepara amb els pètals de les flors grosses i vistoses, en forma de trompeta de color vermell d'hibisc, i aleshores tota la casa fa una flaire d'allesc que travessa tots els sentits.

Sóc orfe, tinc dos germans i quatre germanes. Els meus pares són tots dos morts; no van morir sols, vaig tenir l'honor d'acompanyar la mare en els seus últims moments de vida. No me'n recorde, però la meua àvia diu que la darrera cosa que va fer va ser somriure en veure que era un nen.

La meua germana Fatou era amb al pare quan va morir. Ella no ho ha oblidat, el mirall li ho recorda cada dia en veure la gran cicatriu que li travessa la cara. Ella i el pare eren espectadors il·lusionats del Ral·li Dakar, una exigent travessia que manté atrapats pilots, patrocinadors, mitjans de comunicació i públic, explorant camins i portant el cos al

límit, des de fa més de trenta anys, quan el 1977 el pilot francès Thierry Sabine, que disputava el Ral·li Abidjan-Niça, es va perdre amb la seua moto en el desert, fins que el van rescatar miraculosament. Emocionat, va creure que més gent havia de viure aquesta experiència i es va inventar un recorregut sortint d'Europa. La ruta assoliria Alger, després passaria per Agadèz i acabaria a Dakar. El fundador va posar un lema a la seua creació: «Un desafiament per a aquells qui marxen. Un somni per als qui es queden».

El somni es va esvaïr i va portar la fatalitat a la meua família i a ell mateix, ja que nou anys després de la primera travessia el desert de Ténéré li va robar la vida. L'helicòpter en què viatjava va impactar contra una duna. Tot i la desgràcia, no va posar fi a la competició i uns anys més tard el meu pare va morir i la meua germana va resultar greument ferida per l'investida d'un Range Rover que feia voltes de campana contra els espectadors. Més de mig centenar de morts és el tràgic balanç des de l'inici del ral·li més dur que existeix en l'actualitat.

Vivim amb la meua àvia Mareime, és l'abella reina d'un dels ruscós del barri. No sabia dir amb exactitud la seua edat, però salta a la vista que ha passat amb escreix l'esperança de vida del meu país. Viuda en dues ocasions, té vint néts, bé, segons qui siga el familiar que els compte. La Mareime ocupa la millor habitació de la casa, que comparteix amb la meua germana Fatou, una estança de sis metres quadrats amb una finestra que dóna al carreró just sobre l'abeurador de les cabres, un llit supletori i un armari. Al capçal del seu gran llit hi ha una prestatgeria amb diversos flascons amb olis, algunes fotografies i un radiocasset, que ens fa ballar a tots els néts al ritme de *mbalakh*. El rei d'aquesta música és Youssou N'Dour i els seus prínceps Alioune Mbaye Nder, Omar Pene, Alioune Kasse o el seductor, el que agrada més a la Fatou, el Thione Balago Seck.

Ens encanta ballar, des que naixem ja comencem a fer-ho enrotllats en un fulard a l'esquena de la mare, ella canta mentre feineja, belluga el cos amunt i avall i els infants pugen i baixen suaument

seguint el seu ritme. A tots els rituals d'iniciació a la vida adulta els xicots i les xicotes cantem i dansem junts. Quan ja som adults, la dansa també és ben present a la nostra vida. Sonen els tambors *seourouba* i comencem a ballar. Són tres: Kutirinding, el més petit, és el nadó que acaba de nàixer. Kutiriba és el jove. Djilandiang, el més gran, és l'avi. En mandinga vol dir 'el missatger', i és el solista del conjunt dels *seourouba*.

La música és molt important, és alguna cosa més que passar-ho bé. Tots els moments importants de la vida van acompanyats de cançons. Totes les decisions importants, tots els rituals, tots els actes transcendentals tenen la seua cançó.

La meua germana Fatou té una veu molt bonica, diuen que l'ha heretada de la mare. La Fatou sempre és a la vora de l'àvia, no se'n separa ni un minut. És fadrina i coixeja lleugerament; per a ella, és un estigma, voldria ser una dona *djongama*, una bellesa. La meua àvia, que és molt sàvia, sempre li diu:

–*Ci ap degglu ngay yanga*. Només qui escolta aprèn, Al·là ens va modelar i va dir: «Us donaré unes cames llargues perquè pugueu caminar com els flamencs quan pesquen a les ribes dels rius; us donaré uns braços llargs perquè pugueu treballar

amb una aixada de la mateixa manera que un mico fa servir un pal; us donaré una boca per menjar i una llengua per cantar; i us donaré ulls perquè pugueu veure el que mengeu i orelles perquè pugueu escoltar les cançons». Al·là ha estat molt generós amb tu, Fatou, i t'ha donat totes aquestes coses, una cicatriu més o menys o una petita coixesa no t'ha d'espantillar l'existència. Donem gràcies a Al·là!

Ku la mag ëpp lay sagar. Les persones grans són les que més saben. Al meu país, quan una persona gran parla per dir alguna cosa important, és com si un encanteri màgic s'esdevinguera davant els ulls dels qui l'escolten. Si no te l'escoltes amb tots els sentits, irremeiablement et perds alguna cosa important.

Somiava ser mariner, tenir la meua pròpia barca, fer-me a la mar tots els dies i aconseguir molts diners amb la pesca, però no va poder ser. En acabar l'escola, vaig començar el primer any de formació professional per ser soldador. Vaig pensar que quan acabara els estudis amb el meu flamant títol sota el braç, trobaria una bona feina per poder ajudar la família. No va ser així. Encara no havia acabat el curs quan l'àvia em va dir que no podia continuar pagant-me els estudis. No vaig tenir altre remei que buscar feina amb el bufador. Vaig fer alguns

nyaps mal pagats, fins que vaig entendre que per aquest camí mai no aconseguiria tirar endavant. I vaig tornar a la meua vella idea de ser mariner. Un cosí pescador de l'àvia va accedir a embarcar-me com a ajudant en la seua barca. A bord anàvem 24 persones. Pescàvem la nit de lluna nova, que és quan apareixen els peixos. Utilitzàvem un llum per a atraure'ls. Llançàvem la xarxa i cadascun estirava una corda fins que aconseguíem pujar les captures a bord.

L'àvia deia que als pescadors ens ajudava l'esperit de Dju-dju. Li agradava molt explicar-nos històries, s'asseia al mig del pati i tots els néts l'envoltaven suspesos dels seus llavis.

—*Ci ap degglu ngay yanga.* Només qui escolta aprèn. Hi havia una vegada un pescador que vivia a la vora d'un riu. Li encantava la seua feina. Un dia li va semblar que havia picat un peix molt gros, però en estirar la canya, va veure espantat que no era un peix sinó l'esperit Dju-dju que, amb una destral a la mà, se li burlava. El pescador li va recriminar per què no l'ajudava en la seua feina, en lloc de riure-se-li. A l'esperit Dju-dju no li va agradar gens l'actitud del pescador i el va reptar: comprovarien qui dels dos tenia més força tirant la destral enlaire. De primer la va llançar l'esperit Dju-dju, molt amunt.

La destral va rebotar a l'aigua i va caure al fons del riu. Quan l'esperit va aconseguir traure-la, el pescador, tot ufanós, va insistir que si ell tirava la destral aniria a parar tan lluny que no es podria recuperar mai més. Així, van decidir que seria millor no perdre una eina tan valuosa. El repte seria comprovar qui dels dos podia pescar més peixos. L'esperit no sabia utilitzar la canya de pescar, i el pescador li va aconsellar que es quedara quiet. Com que estava neguitós el va lligar a un arbre, des d'on nova poder pescar ni un sol peix. L'esperit Dju-dju no parava de cridar que volia ser alliberat i, finalment, es va donar per vençut. Va prometre al pescador que li donaria peixos en abundància. El pescador, amb l'ajut secret de l'esperit Dju-dju, es va convertir amb el temps en un home ric i poderós.

De vegades també venien altres nens del barri per escoltar les seues històries. El meu millor amic era el Mabale. Les nostres cases estaven quasi porta amb porta, havíem crescut junts. La seua gran passió era el futbol. De petits, desafiant les ordres de les mares, els nens del barri anàvem a la platja a jugar a futbol; érem feliços, descalços, fent puntades de peu al farcell de draps vells i tires elàstiques que ens feia de pilota entre munts de maons fets miques, restes d'amiant i vidres trencats.

Des de ben petit, el Mabale es va adonar que a Dakar no tenia futur. Tot i que la seua vida era millor que la meua, ell era feliç estudiant a l'escola i envoltat de la seua nombrosa família, tenia onze germans. No obstant això, el Mabale sabia que si volia progressar a la vida havia d'abandonar els seus éssers més estimats. Amb sort, si es quedava, el futur li oferiria un parell d'ovelles i cabres. El Mabale somiava arribar a un club europeu de futbol. Era la seua alternativa per fugir de la pobresa. A l'àvia no li feia cap gràcia aquesta dèria del Mabale amb el futbol, sempre deia: «Si tu dónes a un nen sempre el que vol... al final no sabrà el que realment vol!».

Al Senegal, prop d'un milió de joves tenen una llicència de futbol. Són milers els que es presenten per entrar als centres de formació reconeguts. Tots guiats pels seus models, que són ara grans estrelles de la pilota: Samuel Eto'o, Salif i Seydou Keita, Salomon Kalou, Baky Koné, Touré Yaya... Tots ells van créixer a l'Àfrica i tenen avui dia una carrera internacional. Són molts els que volen provar sort a Europa. Joves prodigis del futbol que ho sacrifiquen tot per arribar als seus clubs mítics i els seus salaris meravellosos. Però, si bé són molts els que intenten l'aventura, no tots segueixen el bon camí. Entre les escoles fantasma, els falsos agents i les

transferències de menors, les estafes són el pa de cada dia. La història és comuna. Un cercatalents els promet una brillant carrera a Europa per abandonar-los finalment a la seua sort, sense regular la seua situació migratòria, ja que viatgen com a turistes, sense diners per a tornar, sense club, i sobretot sense una formació acadèmica per a poder obrir-se camí en un país estranger amb una llengua, una cultura i unes normes de conducta diferents de les seues.

—Però jo no em deixaré enganyar per aquests estafadors, jo tinc un pla —em deia sempre el meu amic de manera misteriosa—. *Barça ou barzakh!* —i acabava sempre amb el mateix crit amb el puny en alt.

—*Barça ou barzakh!* —li responia jo automàticament, també amb el puny en alt.

El Mabale, la meua cosina Umm i jo fèiem un trio inseparable, tots érem de la mateixa edat. L'Umm era molt divertida i semblava molt madura o almenys ho era més que nosaltres, jugava al futbol, era molt intel·ligent i sabia un munt d'històries, era ben igual que l'àvia.